

BATI BALKANLARIN ENTEGRASYONUNUN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ: KARADAĞ VE SIRBİSTAN ÖRNEKLERİ

Jasmina GUBERİNİC*
Kocaeli Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
e-posta: jasmina_guberinic@yahoo.com

Özet

Yugoslavya'nın dağılması Avrupa Birliği Entegrasyon sürecinde olan Batı Balkan bölgesini dönüşüme uğratmıştır. Çalışmamızda Karadağ ve Sırbistan'ın Avrupa entegrasyon süreci bu dönüşümün tarihsel bütünlüğü ve farklılıkları içerisinde incelenmiştir. Öncelikle AB entegrasyon süreci teorilerle açıklanarak; AB'nin anlamı, hedefleri ve gelecekte alacağı görüntü betimlenmiştir. Yapılan incelemeler neticesinde Karadağ ve Sırbistan'ın çeşitli reformlar yapmasına rağmen AB yolunda yetersiz kaldığı saptanmıştır. Avrupa Komisyonu İlerleme Raporu da bu bulguyu desteklemektedir. Karadağ ve Sırbistan'ın reformlar konusunda yetersiz ya da başarısız olmasının başlıca nedenleri ise, devlet kurumlarının verimsizliği, yargının idari kapasitesinin yetersizliği, kurumsal ve idari reformlar konusunda üst düzey yetkililerin sorumluluklarının yetersiz kalması ve reform sıkıntılarının, hukukun üstünlüğünü tehdit etmesi olarak saptanmıştır. Ayrıca Karadağ ve Sırbistan'ın AB'ye katılım sürecinde karşılaştıkları başlıca zorluklar da, Karadağ hükümetinin yirmi beş yıldır değişmemesi, Sırbistan'ın Kosova ile ilişkilerini düzeltmemesi, Lahey Mahkemesi ile Sırbistan'ın işbirliğine varamaması ve Karadağ ve Sırbistan AB yolunda reformları iyileştirememesi olarak gösterilebilir. Bu çalışmanın amacı ise sıralanan bu nedenleri ve zorlukları analiz edip açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler: Sırbistan, Karadağ, Avrupa Birliği.

COMPARATIVE ANALYSIS OF INTEGRATION OF WESTERN BALKANS: MONTENEGRO AND SERBIA EXAMPLES

Abstract

The breakup of Yugoslavia meant the transformation of Western Balkans which is in the process of European Integration. European integration process of Montenegro and Serbia has been examined in this study; it has been examined in historical integrity and diversity of this transformation. EU has been primarily explained by theories of EU integration process. The meaning of EU, its goals and its possible scenario in the future are also explained. Despite several reforms in Montenegro and Serbia, results which these countries have achieved seem to be insufficient for EU accession. According to European Commission Progress Report,

* Yüksek Lisans Öğrencisi.

Montenegro and Serbia's reforms are insufficient. The main reasons for the failure are inefficiency of institutions, lack of administrative capacities of judiciary, insufficient responsibility of officials who are responsible for administrative reforms. Problems in the field of reforms are identified as the threat for the rule of law. In addition, Montenegro and Serbia's EU accession process has main difficulties because the Montenegrin government has not been changed in twenty-five years long period. Also, Serbia refuses to improve its relations with Kosovo and its cooperation with the Hague Tribunal has to be much better. Because of all these reasons these countries can't fulfill all tasks on their way to EU. The purpose of this study is to analyze these reasons and challenges.

Keywords: Serbia, Montenegro, The European Union.

Giriş

Avrupa bütünleşme süreci 60 yıldan beri devam etmektedir. Her ülkede bütünleşme süreci farklı özellikler göstermektedir. Bu özellikler incelendiğinde ise Avrupa bütünleşme süreci bünyesinde çelişkiler biriktirmiştir. Avrupa ülkeleri eşit düzeyde AB'ye entegre değildir. Mesela, Balkan ülkeleri AB üyeliği için hazırlık aşamasındadır. Şu anki AB, 'önceki AB'ye katılım sürecine' eleştirel bir şekilde yaklaşmaktadır. AB'ye üye ülkeler arasında da farklılıklar vardır. Bazı üye ülkeler teknolojik ve ekonomik olarak çok yüksek düzeyde olmasına rağmen bazı üye ülkeler o kadar gelişmiş değildir. Teknolojik ve ekonomik olarak çok gelişmiş ülkelerde demokrasi ve insan özgürlüğü daha da ileri düzeydedir. Bu şekilde gelişmiş ülkeler yüksek düzeyde AB'ye entegre edilmiş ve Avrupa değerlerinin güçlendirilmesi için daha çok ve daha verimli bir kaynak oluşturmuştur.

Genel olarak AB'ye üye ülkelerde yaşayan vatandaşların, AB toplumsal düzeni hakkında olumlu tutumları bulunmaktadır. AB üye ülkelerinde yaşayan vatandaşlar için AB üyeliği "normal" bir şeydir ve bireyler AB'de bulunan siyasi, ekonomik ve sosyal süreçlere eleştirel bir tutumla yaklaşmaktadır. Diğer taraftan, Balkan ülkelerinde yaşayan vatandaşların bu süreçlere karşı farklı bir tutumu vardır. Batı Balkan ülkeleri için AB üyeliği en iyi seçimdir ve bu hedefe ulaşmaları için çok daha fazla reform uygulamaları gerekmektedir.

Özele inildiğinde ise bazı AB üye ülkeleri arasında yaşam standartlarında farklılıklar gözlenmektedir. Bu konuda, ülkeler dörde ayrılmaktadır; AB kurucu üye ülkeler, bu sürece daha sonra katılan ülkeler, bu sürece yakın dönemde katılan ülkeler ve Balkan ülkeleri. Bu ayrım incelendiğinde, AB'de daha uzun zaman yer alan ülkelerin vatandaşları daha yüksek bir yaşam kalitesine sahiptir ayrıca bu ülkeler kalkınmış olarak nitelendirilmektedir.

Gelişmekte olan balkan ülkeleri için gerek toplumsal gerekse ekonomik olarak ilerlemede AB üyeliği siyasi bir hedeftir. Ortak bir tarihe sahip olan Karadağ ve Sırbistan da bu ülkeler arasında yerini almıştır. İki ülke AB yolunda birçok reform yapmaya başlamış ve farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Yapılan reformlar sonucunda her iki ülkenin de başarısızlıklarla karşılaşmasının başlıca nedenleri ise, idari kapasitelerin verimsizliği, yolsuzluk, organize suçlarla mücadelenin yetersizliği, yargı verimsizliği veyetkililerin sorumsuzluğu olarak sıralanabilir. Ayrıca her iki ülkeyi AB'ye katılım sürecinde bekleyen önemli zorluklar mevcuttur. Bunlar reformların yetersizliği, ekonomik sıkıntılar ve komşularla olan sorunlardır.

Bu çalışma, söz konusu reform başarısızlıklarını ve zorlukları analiz edip açıklamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın ilk başlığında Avrupa entegrasyon teorileri açıklanmış, ikinci ve üçüncü başlıklarda AB yolunda Karadağ ve Sırbistan ayrı ayrı incelenmiş, dördüncü başlıkta ise AB yolunda Sırbistan ve Karadağ'ın AB ilerleme raporları baz alınarak karşılaştırılmalı bir analizi yapılmış ve çalışma sonuca bağlanmıştır.

1. Avrupa Entegrasyon Teorileri

Avrupa entegrasyon sürecinde farklı teoriler bulunmaktadır ve aralarında bu entegrasyonu açıklayan çeşitli kuramsal yaklaşımlar da mevcuttur. AB'nin genişlemesi, uzun bir süre için teorik çalışma ve ekonomi alanı olmuştur. Rasyonalistler ya da liberal hükümetlerarasıcılık, genişlemenin ekonomi-politik boyutunu vurgulamış, hükümetlerin özerklik endişeleri ve yeniden seçim kısıtlamaları bu tartışmalara dahil olmuştur. Hem akılcı hem de yapılandırmacı faktörler genişleme kararı vermede rol oynamıştır (Schimmelfennig and Sedelmeier, 2015: 14).

Avrupa entegrasyonunun başlangıcından beri, Avrupa Birliği'nin siyasal sistemini açıklamak için birçok yaklaşım sunulmuştur. Bu siyasal sistem; devlete, uluslararası kuruluşlara ve devletler federasyonuna benzeyen elemanları içerir. Ancak, tüm süreçler bir terim altında toplanamaz. Ernst Haas'a göre, Avrupa entegrasyon sürecinde, politik faktörlerin sadakati, beklentileri, politik eylemi yeni merkeze yönlendirilmektedir. Avrupa entegrasyon sürecinde, hem bağlaması uluslarüstü seviyeye transfer edilerek yeni kurumlar oluşturulmakta hem de ulusal yapılara dönüştürülmektedir. Farklı teorik yaklaşımlar aynı görünümüleri ve aynı olayları farklı şekilde anlatmaktadır. Avrupa entegrasyon teorilerinin tek ortak hedefi Avrupa entegrasyonunun sebeplerini ve en önemli faktörlerini açıklamaktır.

Bu teorilerden biri federalist harekettir. Siyasal pratiği açısından federalizm Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda, altın çağlarını yaşamıştır. Bu süreç, Mayıs 1948 tarihindeki Lahey'de yapılan kongreyle hatırlanmış vebu kongrede federalistler özellikle aktif ve etkili olmuşlardır. Daha sonra 1948 senesinin Mayıs ayında Avrupa Hareketi'ni doğuran Avrupa Kongresi yapılmış ve kongrede siyasi örgütlerin temsilcilerinden oluşan ve 16 ülkeden 750 delege içeren bir meclis oluşturulmuştur. Bu kongre hem Avrupa entegrasyonu hem de işbirliği taahhütü özelliğini taşımaktadır. Kongrede alınan kararlarda, Avrupa Birliği ve Federasyonun kendi kurumlarıyla ortak bir pazar ve parasal birlik konusu tartışılmış ayrıca üyelerin insan hakları ve Avrupa mahkemelerinegöstereceği bağlılık vurgulanmıştır. Bu Avrupa hareketi, Avrupa entegrasyonu davasına adanan grupların geniş tabanlı ulusal federasyonu olarak kabul edilmektedir.

Avrupa birliği zaman içinde günümüzdeki yapısına kavuşmuş olsa da Avrupa'nın federal bir varlık haline dönüşebilmesi konusunda karşılaştırmalar ve görüşler hala varlığını sürdürmektedir (Wendt, 2003: 308-364). Bazı hesaplarda Avrupa Birliği zaten federal bir sistemdir. Murray Forsyth'e göre, federal otoritebazı güçlere sahiptir ve onları alt seviyelere referans olmadan uygulayabilir. Bu kesinlikle Avrupa Birliği içinde mevcuttur. Ona göre, AB zayıfta olsa bir federal sistemdir (Brown and Ainley,2005: 125). AB bir gün, tüm kıtayı kapsayacak olan bir federasyon olacak mı, gelecek gösterecektir.

Diğer bir teori olan Neo-işlevselcilik ilk başta Ernst Haas ve Leon Lindberg çalışmalarıyla, 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasına tepki olarak formüle edilmiştir. Avrupa Topluluğu stabilizasyon ve kalıcı bir başarı yakaladığını kanıtladığı için 1960'ların ortalarına kadar bu teori birincil olmuştur.

Neo-işlevselcilik ayrıca en çok eleştirilen entegrasyon teorisi olmuştur. 1960'ların ortalarında kendi doruk noktasını geçtikten sonra, neo-işlevselcilik eleştirileri hükümetlerarasıcılık tarafından ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda eleştirilerden biri de neo-işlevsel teorinin kurucu babalarından olan, Ernst Haas tarafından yapılmıştır. İlk eleştiriler, neo-işlevselciliğin büyük teorik iddiaları için yapılmıştır. Bu eleştiriye göre, Neo-işlevselcilik her ortamda bölgesel bütünleşme için genel bir kuram sağlamamaktadır çünkü üye ülkelerin görece gelişmiş, üretken sistemlerinde çeşitlendirilmiş ve kendileri içinde demokratik siyasetleri vardır. Bu sebeplerden dolayı günümüzde Neo-işlevselcilik hala gelişme aşamasında bir teori olarak görülmektedir.

Avrupa Topluluğu ve uluslararası ilişkilerde varlığı başından itibaren liberal düşüncenin ilham verici bir örneği olan Liberal hükümetlerarasıcılık diğer bir Avrupa entegrasyon süreci teorisidir. Bu teori Avrupa Birliği ekonomik ve siyasi entegrasyonunun en iyi örneğidir (Burchill, 2005: 64).

Liberal hükümetlerarasıcılık diğer entegrasyon teorileri ile diyaloga ve senteze açıktır. Böyle açık bir sentez için bazı sebepler bulunmaktadır örneğin liberal hükümetlerarasıcılık rasyonalist teorilerin bir sentezidir; bu tercihin oluşumu, pazarlık ve kurumların teorilerini birleştirir. Ayrıca, geleneksel hükümetlerarasıcılık ve AB neo-işlevselci düşünce unsurlarını paylaşmaktadır. Yarışma teorileri, liberal hükümetlerarasıcılığın en akılcı temelleri ve ampirik (pozitivist) metodolojik taahhütlerini paylaştığı için, bu sentez kolaydır. Liberal Hükümetlerarasıcılığın kapsamı sanıldığından çok daha geniştir çünkü AB kurumları, resmi bir yapıdan öte daha uzlaşmacıdır.

Liberal Hükümetlerarasıcılık Avrupa bütünleşmesinin temel süreçlerini ve sonuçlarını açıklamak için güçlü bir başlangıç noktası olduğu hususunda genişleyen ampirik bir görüş birliği vardır. En ehemmiyetli AB politikalar çalışmaları (Tarım Politikası reformu, dış ticaret politikası, kişilerin serbest dolaşımı vb.) liberal hükümetlerarası değişkenleri onaylama eğilimindedir. Ulusal tercihlerin, asimetrik karşılıklı bağımlılık ve entegrasyonu açıklayan güvenilir taahhütlerin ampirik hakimiyetini bazalan teori olarak liberal Hükümetlerarasıcılık rolünün paradoksal etkileri altında kalmıştır. Ancak yeni çalışmalargenellikle bu faktörlere karşı eleştirel yaklaşmaktadır. Bu çalışmalar liberal hükümetlerarasıcılığın, Avrupa entegrasyonunun tüm yönlerini açıklamakta yeterli olmadığını savunmaktadır (Wiener, 2009: 85).Yapılan eleştiriler konunun genel görünümünü oluşturmaktadır ama aslında liberal hükümetlerarasıcılık statüyü temeli gibi kabullenmektedir.

Son teori ise 1990'ların sonlarında Avrupa Birliği'nde Sosyal yapısalcılık adı altında ortaya çıkmıştır. 1999 yılında Avrupa Kamu Politikaları'nın yayınlandığı bir derginin özel sayısında, bu teori hakkında bir dönüm noktası olarak bahsedilmiştir. Sosyal oluşturmacılar çoğunlukla AB çalışmalarında uluslararası ilişkiler disiplininin alanına girmiştir. Sosyal yapısalcılığı Avrupa entegrasyonunu diğer yaklaşımlardan ayıran şey konusunda, Avrupa

çalışmaları alanında önemli bir karışıklık oluşmuşbu teoriyi daha iyi tanıtmak amacıyla entegrasyon sürecini bölgele indirgeyerek uygulamak diğer teorilerden ayırımı daha belirgin hale getirmiştir.

Özetle, sosyal yapısalcılığın, Avrupa Birliği'nce daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunan en az üç yol bulunmaktadır. İlk olarak, insan faktörü, yapının karşılıklı temel kabulü ve Avrupalılaşıma daha derin bir anlayış sağlamaktadır. İkincisi, Avrupa yasaları, kuralları ve politikalarının kurucu etkilerini vurgulayan, Avrupa entegrasyonu, sosyal kimlikleri ve aktörlerin çıkarlarını nasıl şekillendirdiğini öğrenmeyi sağlamaktadır. Üçüncü olarak da iletişimsel uygulamalara odaklanarak, (Avrupa ve AB'nin nasıl inşa edildiği, aktörlerin Avrupa entegrasyonunu açıklama çalışmaları, Avrupa kamusal alanının nasıl geliştiği gibi konularda) incelenmesine olanak sağlamaktadır.

AB'nin genişleme sürecinde, oluşturmacılar genellikle aktör tercihleri ile başlamamaktadır (Kumar and Kandžija, 2007: 1). Yapılandırmacı kurumsallığa göre, genişleme siyaseti genel olarak düşünsel ve kültürel faktörler tarafından şekillenmektedir. Yapılandırmacı bir perspektif içinde genişlemenin incelenmesi, öncelikle toplumsal kimlikler, değerler ve normların analizinde oluşmaktadır (Schimmelfennig, 2002: 513). Ancak Sosyal Yapılandırmacılık temsilcilerinin yazılarında soyutlamayı yüksek düzeyde tutması sebebiyle bu teorinin Avrupa Birliği pratiğine uygulamak oldukça zordur (Friedrichs, 2004: 78-79).

Tüm teoriler incelendiği AB'nin federasyon sistemine ne kadar yakın olduğu ya da kendine has entegrasyonel kapasitelere ulaşacağı gibi soruların cevabı oldukça eksik kalmaktadır. Bunun yanında günümüzde hala AB varlığının tehlikede olduğunun savunan görüşler mevcuttur. Ancak şüphecilik Avrupa Topluluğu/Avrupa Birliği'nin bütün varlığı boyunca yaşanmıştır. Sadece Avrupalılar değil bütün dünyada insanlar, AB hangi hale gelecek; büyük bir ülke mi yoksa küçük devletlerin bir federasyonu mu olacak, ya da sadece bir siyasi kurum mu olacak gibi soruların cevabını merak etmektedir (Pagden, 2002: 3).

AB'de dördüncü genişleme sonrasında teoriler daha fazla uygulanabilir hale gelmiştir. Ancak teoriler içerisinde Neo-işlevselcilik için tek sığınak daha entegre ve uluslarüstü Avrupa Birliği gibi görünmektedir (Miles, 1995: 30). Ancak, henüz Avrupa ülkelerinin böyle bir çabaya kabil olup olmadığı bilinmemektedir. Genel olarak bu gelişim süreçleri incelendiğinde AB oluşan kuramlara ve teorilere çeşitli ve farklı yaklaşımlar geliştirmiştir. Sonuç olarak gelişmekte olan entegrasyon süreçlerinin ardından gelecekte AB'de nihai bir teorik kavram hakim olacaktır diyebiliriz.

2. Karadağ ile AB ilişkileri

Karadağ, kendi hukuk sistemini Avrupa'nın sistemine göre ayarlamak için, birçok yasa kabul etmiş ve çeşitli alanlarda değişiklikler başlatmıştır. Kabul edilen yasaların ve değişikliklerin sayısının fazlalığı Avrupa entegrasyon sürecinin geliştirilmesinin bir sonucudur. Parlamentonun Anayasaya göre yasama rolü bulunmaktadır ve Karadağ'da, parlamento seçimleri döneminde 306 yasa kapsamında yapılan 159 değişiklik ile ilgili yasa takviyelerini benimsemiştir (Open Parliament: 7). Karadağ, kendi mevzuatını Avrupa mevzuatına uydurabilmek için yükümlülüklerin bir kısmını devralmıştır. Bu bağlamda Karadağ'da Ekim

2007 tarihinde en önemli AB koşullarından biri olan yeni bir Anayasa kabul etmiştir. Bu Anayasa ile bölünmüş Karadağ siyaset sahnesinde üçte iki çoğunluğu elde etme olasılığının bulunduğunu kanıtlamıştır. Entegrasyon sürecinde ilerlemek ve AB'nin desteği için bu çok önemli bir adımdır (2008-2012 dönemi için Karadağ Entegrasyon için Ulusal Programı, 2008: 27).

En çok yasa 2007 ve 2011 arasında yürürlüğe girmiştir. Tam bu dönemde Karadağ, İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasını imzalamış (15 Ekim 2007) ve 15 Aralık 2008 tarihinde resmen Avrupa Birliği üyeliği için başvuru yapmıştır. Daha sonra Karadağ, 22 Temmuz 2009 tarihinde Avrupa Komisyonu Anketi almış ve 17 Aralık 2010 tarihinde resmen AB üyeliği için aday olmuştur. Bu gelişmeler kabul edilen eylemlerin büyük sayısını etkilemiştir (Vukićević, 2012: 134). Parlamento, yüzlerce yasanın lehinde oy vermiş ancak Karadağ'ın kapasiteleri yasaları uygulamak için, tamamen farklı bir yapıda kalmıştır. Diğer bazı ülkelerde olduğu gibi, her zaman bir yasaya oy vermek uygulamasından daha kolaydır. Karadağ içinde durumun böyle olması gerçek Avrupa gündeminin uygulanması için bir engel olmaya devam etmektedir.

İlerleyen süreçte, AB entegrasyonunda önemli bir role sahip olan Parlamento tarafından Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Entegrasyonu Komitesi kurulmuştur. AB entegrasyon konusundaki çalışmalarını geliştirme ve Karadağ'ın yasama konusundaki ilerleme çabalarının önemini vurgulamak amacıyla bu komite 2012 yılında Uluslararası İlişkiler ve Diaspora Komitesi'ne bölünmüştür. Bu Komite Müktesebat, Topluluk (Communautaire) ile Karadağ hukuk sisteminin uyumlaştırılmasını başlatmış, aynı zamanda hakların kullanımını ve uluslararası anlaşmalar ve Avrupa Konseyi eylemlerinden kaynaklanan Karadağ yükümlülüklerini kontrol etmiş ayrıca AB yardımı ve işbirliği programlarını da gündeme getirmiştir (Koprivica, 2012: 263).

Parlamento düzeyinde, yeni mevzuatın AB Müktesebatının uyumlaştırılması ve doğrulanması konusunda bir sistem de bulunmaktadır. Karadağ Parlamentosu farklı belgeleri kabul etmiştir ancak yeni mevzuatın benimsenmesi için, prosedür ile ilgili Hükümet ve Parlamento arasında daha yakın işbirliği ihtiyacı gerekmektedir. Bu belgeler arasında, Avrupa Birliği Derneği Bildirgesi (2005 yılında), İstikrar ve Ortaklık Anlaşması çerçevesinde Karadağ Borçlar İcrasının Kararı ve AB'ye Karadağ'ın Entegrasyon Acceleration (hızlanma) Kararı belgeleri bulunmaktadır.

Parlamento her ne kadar Hükümetin eylemleri üzerine siyasi gözetim yapıp profesyonel gözetimi ikinci planda tutsa da, Karadağ hükümeti gönüllü olarak, İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının imzalanmasından sonra zorunlu olarak, meclise önerilen yasanın Avrupa Birliği'nin birincil ve ikincil hukuk ile uygunluğu beyanı göndermeliydi. İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının uygulanması üzerinde daha iyi koordinasyon ve gözetim sağlamak amacıyla, 2008 yılının Mart ayında Parlamento, Avrupa Entegrasyonu Ulusal Konseyi'ni kurmuştur. Bu Konsey, milletvekilleri, sivil toplum örgütlerinin Sosyal Konseyinin temsilcilerinden oluşmaktadır. Aynı zamanda Konsey, Karadağ Cumhurbaşkanı, Karadağ Üniversitesi, Karadağ'ın Bilim ve Sanat Akademisi, Yargı Konseyi ve Savcılık Konseyi tarafından seçilen temsilcilerinden de oluşmaktadır. Bu vücudun Başkanı muhalefet partilerinin saflarından ve Başkan Yardımcısı da Parlamento çoğunluğunun saflarından seçilmiştir. Konsey; Karadağ toplumunun yüksek katılımının "stratejik organı" gibi öngörülmüştür (Karadağ Resmi

Gazetesi, 22/8). Ancak, bu yapının çalışması sayısız sorunlara eşlik etmiştir. En önemli sorunları, üyelerin seçimi, perspektifler ve mevcut parlamenter kapasitelerinin zayıflığını oluşturmuştur. Kısa varlığı süresince, bu yapı kendi misyonunu yerine getirememiş ve Karadağ vatandaşlarının temsilcisi, bu yapı için güvenilir bir destek olarak kendisini empoze edememiştir. Düzensiz toplantılar, pasif ve marjinal roller, zayıf idari kapasiteleri ve tüm bütçe varlıklarını kullanma başarısızlığı bu yapının çalışmadığını göstermiştir (Koprivica: 267).

İstikrar ve Ortaklık Anlaşması yürürlüğe girdikten sonra, Anlaşmanın 125. Maddesine göre, Meclis Başkanı Kollegyum, AB-Karadağ İstikrar ve Ortaklık Parlamento Komitesinde, Karadağ Parlamentosu üyelerinin atanması hakkında karar vermiştir. Komitenin Karadağ parçasının mesleki ve teknik desteği ve Avrupa Parlamentosu ile iletişim sağlanması için bir Sekreterlik kurulmuştur. Bu yapı görüş alışverişi için bir forum olarak öngörülmüş ve Karadağ ve Avrupa Parlamentosunun on dört milletvekilinden oluşmuştur. Parlamento Komitesi, Podgorisa ve Brüksel'de yılda iki kez toplanmaktadır. Toplantının sonunda ortak beyanlar ve öneriler kabul edilmektedir.

Parlamentonun, entegrasyon sürecinde çok önemli bir rolü bulunmasına rağmen kararları siyasadır ve çok profesyonel değildir. Parlamento çalışmalarının iyileştirilmesi için, özellikle şeffaflık açısından ve Parlamentonun Hizmet mesleki kapasitelerini geliştirmek için, uluslararası ilişkilerin farklı konularda işbirliğine devam etmesi gereklidir (Vujović, 2013: 51).

3. Sırbistan ve AB İlişkileri

2001 yılının başlarında Sırbistan'da, Zoran Cinciç liderliğindeki Avrupa yanlısı bir hükümet başa geçmiştir. 2003 yılından itibaren Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliği, Avrupa bütünleşme sürecine girmiş ve Avrupa entegrasyonu yeni yetkililer için bir hedef olarak görülmüştür. Ancak bu yolda bir dizi sorunlar ortaya çıkmıştır. Her şeyden önce, büyük savaş suçlarıyla anılan bazı kişiler hala özgürdü ve Sırbistan hükümetinin desteğiyle, Sırbistan'da saklandığına inanılıyordu. İkincisi, bu dönemde Birleşmiş Milletler idaresinde olan Kosova sorunu idi. Buna ek olarak, savaşa katılım yılları, otokratik rejim ve Sırbistan'ın uluslararası topluluk tarafından izolasyonu, Avrupa Birliği'ne katılım sürecine sağlam adımlar atabilmek için ağırlaştırıcı şartlardı.

Avrupa Birliği, 2003 yılında AB üyeliği için, Balkan ülkelerinin potansiyel adaylar olduğunu onaylamıştır. İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının imzalanması için müzakerelerin başlatılması ve bu anlaşmanın imzalanması, Batı Balkanların Avrupa entegrasyonu yolunda ilk adımıdır. Bu anlaşmanın imzalanmasına ilişkin müzakereler 2005 yılının Kasım ayında başlamış ancak AB ile Sırbistan arasındaki ilişkilerin gelişmesi için başka bir sorun oluşturmuştur. 21.05.2006 tarihinde Karadağ'da bir referandum düzenlenmiş ve Karadağ'ın vatandaşlarının çoğunluğu bağımsızlığı seçmiştir.

Karadağ referandumu Sırbistan'ın entegrasyon sürecini yavaşlatan bir etki yaratmış ancak daha büyük bir sorun olan Bosna ve Hersek'te savaş suçu işleyen General Ratko Mladiç'in serbest olması ve Sırbistan ICTY ile işbirliği gündeme getirilmiştir. 05.2006 tarihinde İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nın sonucu üzerindeki müzakereler sonlandırılmış ancak mahkeme ile işbirliği içinde bir vardiyadan sonra 13 Temmuz 2007 tarihinde müzakerelere

devam edilmiştir. Bu gelişmeler üzerine Sırbistan başbakanı Vojislav Kostunica, AB'ye katılmak Sırbistan Cumhuriyeti'nin bir önceliği olmadığını vurgulamıştır. Buna karşılık, Sırbistan Cumhurbaşkanı Boris Tadiç, AB'ye Sırbistan entegrasyonu ivmesini destekleyen siyasi bloğun başkanı konumundaki varlığını sürdürmüştür.

Tadiç ve Avrupa yanlısı hükümet üyelerinin çabaları sayesinde, 29 Nisan 2008 tarihinde Sırbistan, İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasını imzalamıştır. Sırbistan Ulusal Meclisinde, 9 Eylül 2008 tarihinde anlaşmayı onaylamıştır (Dragnić, 2009: 6). Ancak, bazı üye devletlerin muhalefeti için geçici ticaret anlaşması uygulanmamıştır. Hollanda ve Belçika bu anlaşmanın uygulanmasına karşı olmuş ancak Sırbistan tek taraflı olarak 1 Ocak 2009'dan itibaren anlaşmayı uygulamaya karar vermiştir.

Cumhurbaşkanı Tadiç'in partisi 2008 yılında bir koalisyon hükümeti kurulduktan sonra Sırbistan'ın Lahey Mahkemesinin yükümlülüklerini yerine getirmiştir. Bu durumda Radovan Karadzic'in tutuklanmasını doğrulamış ve Bosnalı Sırpların lideri olan Radovan Karadzic Belgrad'da tutuklanmıştır. Bu şekilde, AB sürecini on yıl uzatan nedenlerden biri ortadan kaldırılmıştır. Suçluların tutuklanmasından sonra beklenen protestolar gerçekleşmiş ancak ülkede daha fazla bir istikrarsızlık olmamıştır. Bu Sırbistan'ın irrasyonel savaşlardan yorgunluğunu göstermiştir. Sırbistan vatandaşları Lahey Mahkemesi ile işbirliğini desteklediğini göstererek Sırbistan'ın dünyaya entegrasyonunu istediklerini kanıtlamışlardır (Đurić, 2007: 243).

Sırbistan'ın BM savaş suçları mahkemesiyle işbirliği devam ettirmiş 7 Aralık 2009 tarihinde AB, Geçici Anlaşmasının uygulanmasına karar vermiş ve bu gelişmeler takibinde Schengen bölgesindeki tüm ülkeler kapsamında Sırp vatandaşları için vizesiz rejim yürürlüğe getirilmiştir.

Bu şekilde Sırbistan vatandaşlarının Avrupa'ya fiziksel olarak daha yakın hissetmesi mümkün olmuştur. Sırbistan, Avrupa entegrasyonu için başarılı bir yıl bitirdiği 22 Aralık'ta AB üyeliğine başvurmuştur. Sırbistan'da AB üyeliği için büyük bir çoğunluk destek göstermiştir. Daha önce diğer Balkan ülkeleri ile olduğu gibi, dosyalamadan sonra Avrupa Birliği üyesi ülkelerin Dışişleri Bakanları Konseyi, Sırbistan'ın adaylığını değerlendirmek üzere Avrupa Komisyonuna kararlarını iletmıştır. Daha sonra Genişlemeden Sorumlu Avrupa Komisyonu üyesi Ştefan File, Belgrad'da Sırbistan Başbakanına "Sırbistan Cumhuriyetine Avrupa Komisyonu Anketi" teslim etmiştir. AB, Sırbistan'ın, bölgesel işbirliğini, yolsuzluk ve organize suçla mücadelede yapmış olduğu ilerlemeyi memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir. Ancak bu memnuniyette Lahey Mahkemesi ile işbirliği en önemli faktörü oluşturmuştur. İki ay sonra Sırbistan ankete cevap vermiş ve üç ay sonra, ek soruları yanıtlayan Sırbistan'ın aday statüsü için bu hazırlık aşaması tamamlanmıştır.

Mladić ve Hacıç'in tutuklanmasından sonra Sırbistan AB üyeliği için yaptığı başvuruda Avrupa Komisyonu'nun olumlu düşüncesini de kazanmıştır. 02.2012 tarihinde Sırbistan adaylığı Avrupa Konseyi'nin gündeminde olmuştur. Son anda, Romanya, Sırbistan'a adaylık statüsü verilmesi engellemiştir. Karar oy birliği ile alınabildiği için Romanya bu gerekçeden yararlanmıştır. Romanya milletin bir parçası olarak listelenen Sırbistan'da Ulah azınlık olmak istemiştir (Budimir, 2013: 74). İki ülkenin pozisyonlarının uyumlaştırılmasının ardından bu Ulah topluluğuna serbest ulusal bildirim verilmesi kararlaştırılmıştır. 1 Martta Avrupa Konseyi

zirvesinde Romanya Cumhurbaşkanı Basescu, Sırbistan'a adaylık statüsü için destek vermiş bu şekilde, Sırbistan, AB üyeliği için altıncı aday ülke olmuştur (Budimir: 80).

Sırbistan Aday ülke olduktan sonra AB'ye daha yakın konuma gelmiştir. Bu şekilde, neredeyse Batı Balkanlar'ın diğer ülkelerini yakalamış (Hırvatistan hariç) ve bölgenin entegrasyonun lideri olmuştur. Ancak, Sırbistan'ın önüne bir başka önemli ve büyük bir sorun olan Kosova sorunu ortaya çıkmıştır.

Kosova'nın sosyalist Yugoslavya'da ikircikli bir statüsü bulunmaktaydı. Kosova Sırbistan içinde özerk bir eyaletti. 1974 yılı Anayasasının kabul edilmesinden sonra Kosova SFRY cumhuriyetleri ile eşdeğer olmuştur (SFRY Anayasası, 1974: 12).

Miloseviç'in iktidara yükselişinden sonra Kosova'nın özerkliği kaldırılmış bu da nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan Kosovalı Arnavutların ayaklanmasına neden olmuştur. Kosova'da doksanlı yıllarda istikrarsızlık hakim olmuş, Hırvatistan ve Bosna-Hersek'te çok şiddetli çatışmalarla Kosova 1998 yılında uluslararası planda ilgi odağı haline gelmiştir. Diplomatik bir çözüm olmadığı için Mart 1999 yılında ABD ve diğer NATO paktı üye ülkeleri Yugoslavya'daki askeri müdahaleyi yürütmeye karar vermiştir. En çok müdahale Sırbistan'da olmuş Karadağ'da da bazı önemli askeri tesisler bombalanmıştır.

Müdahale, Sırbistan ve Batı arasındaki ilişkiler üzerinde önemli bir iz bırakmıştır. Bu müdahale Sırbistan'da genellikle NATO'nun saldırganlığı gibi bilinmektedir. NATO amacına ulaşmış ve Kosova uluslararası güçlerin kontrolü altına yerleştirilmiştir. Kosova, Sırbistan'ın egemenliği dışına çıkarılmış ve bu Sırbistan için bir yenilgi olmuştur. Ayrıca bu olay gelecek yıl için Miloseviç'in düşüşünü hızlandırmıştır. Bu önemli gelişmelerden sonra bir önemli olay da 17 Şubat 2008 tarihinde meydana gelmiştir. Kosova resmen bağımsızlığını ilan etmiş ve bağımsızlığı hemen Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Almanya, Büyük Britanya ve diğer Batılı ülkeler tarafından kabul edilmiştir.

Kosova'nın bağımsızlığı daha sonra Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Portekiz gibi diğer üye devletler tarafından kabul edilmiş bu sebeple de Sırp halkının önemli bir bölümü AB'ye karşı çıkmaya başlamıştır. Diğer yandan AB'ye üye beş ülke Kosova'nın bağımsızlığını kendi çıkarları için kabul etmemiştir. Mesela, İspanya; Katalonya ve Bask ülkesi için, Slovakya ve Romanya; etnik Macarlara egemen bölgeleri için ve Kıbrıs ve Yunanistan; Kuzey Kıbrıs sorunu nedeniyle Kosova bağımsızlığını kabul etmemiştir. Bu gelişmelere ek olarak Sırbistan'ın karşısına başka bir sorun daha çıkmıştır. Başkanlık seçimlerinde Sırp İlerleme Partisi lideri Tomislav Nikolic kazanmış ve Sosyalistler ile yeni bir hükümet kurulmuştur. Bu şekilde milliyetçi, anti-Batılı eski Sırp radikaller tarafından oluşturulan Sırp İlerleme Partisi ve önceki Slobodan Miloşeviç'in Sosyalistleri yeni hükümetin başına geçmiştir.

İlerleyen süreçte Ivica Dacic liderliğindeki yeni Sırp hükümeti, Brüksel ve Avrupa diplomasinin başkanı Catherine Ashton, Kosova Hükümeti ile müzakereleri başlatmıştır. Sonunda anlaşmaya gidilmiş bu normalleşme, ana prensipler üzerinde olmuştur. Anlaşmanın en önemli hükümleri: ekonomik kalkınma, eğitim, sağlık, kentsel ve kırsal planlama alanlarında tam kontrole sahip olacak Sırp belediyelerin çoğunluk formasyonu; Kosova'da birleşik polis; Kosova'daki yargı makamlarının Entegrasyonu; 2013 yılında yerel seçimlerin organizasyonu; Telekomünikasyon ve Enerji Anlaşmasıdır.

21 Ocak 2014 tarihinde Avrupa Birliği Sırbistan üyeliği konusunda görüşmelere tekrar başlamış, Brüksel'de Sırbistan ve Avrupa Birliği Hükümetlerarası Konferansı yapılmış ve konferansta resmen ve sembolik müzakerelerin başlaması kutlanmıştır. Konferans sadece bir saat sürmüş ve ardından tören yapılmıştır. Sırbistan Başbakanı Dacic bu törende, "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra AB müzakerelerin başlaması Sırp tarihinin en önemli olayıdır" ifadesini kullanmıştır. Bu müzakerelerin ilk yıllarda tarama bölümüne geçilmesi ve sonra daha az talepkar faslının açılması öngörülmektedir (<http://www.slobodnaevropa.org/content/srbija-otvorila-predpristupne-prgovore-saeu/25236727.html>, erişim tarihi: 02.03.2015). Sırbistan'ın ulaştığı bu aşama AB üyeliğinin son aşaması olmasına rağmen en uzun sürecidir.

Avrupa Birliği'ne tam üye olarak Sırbistan'ın girişi olası bir tarih spekülasyonu oluşturmuş ama net bir tarih tespit edilememiştir. Sırp yetkililerin 2018 yılında müzakerelerini tamamlamak için iddialı planları olmasına rağmen, sürecin 2020 yılına kadar uzaması daha gerçekçi görünmektedir. AB bir siyaset örgütüdür ve tüm üyelerinin karar müzakerelerini tamamlamak için bu süre gerekli olacaktır. Ayrıca Sırbistan tarafında Kosova'nın sorun yaratması mümkün görünmekte ve Avrupa Birliği'nin genişlemede temkinli olması Sırbistan'ın Avrupa Birliği'ne üyelik sürecini yavaşlatan bir etki yaratabilmesi olasıdır.

4. AB Entegrasyonu Yolunda Sırbistan ve Karadağ Karşılaştırmalı Analizi

Avrupa entegrasyonu yolunda, Sırbistan ve Karadağ'ın ortak bir devlet yapısı ve tarihibulunmaktadır. Bu nedenle, doğal olarak birçok ortak deneyim ve sorun paylaşmışlardır. Ancak, bazı konularda bu iki ülke arasında oldukça farklılık bulunmaktadır.

Avrupa standartlarına göre, Sırbistan orta büyüklükte bir ölçüğe sahiptir. Bu ülke, personel kapasitesi konusunda, Yugoslavya'nın en önemli halefidir. Karadağ ise ufak bir ülke olduğu için kapasiteler konusundaki eksikliği büyük bir zayıflık oluşturmaktadır. Bu sebeple AB üyeliği için gerekli reformları gerçekleştirilememektedir. Karadağ, Sırbistan ve diğer bazı Balkan ülkelerinde olduğu gibi, hukuk üstünlüğünün sağlanamaması ve rüşvet ciddi sıkıntılar yaratmaktadır. Karadağ'da bu sıkıntının daha ön plana çıkmasının sebebi ise bu ufak ülkede akrabasını tutma durumunun oldukça yaygın olmasıdır.

Bu iki ülke arasında Kosova sorunu çok önemli bir farklılıktır. Kosova sorunu Sırbistan açısından özel bir sorun haline gelmiştir. Sırbistan'ın açıkça tanımlanmış sınırının olmaması Sırbistan ve bazı AB üye ülkeleri için Kosova'nın hala Sırbistan'ın bir parçası olduğu düşüncesini gündemde tutmaktadır. Bu nedenle, Kosova sorunu Karadağ için bir sorun teşkil etmezken, Sırbistan için AB yolunda ciddi bir sıkıntı oluşturmaktadır.

Diğer bir farklılık ise bu iki ülkenin komşularla olan ilişkileridir. Azınlıklarla ve aynı zamanda komşularla olan ilişkileri Karadağ ile kıyaslandığında Sırbistan'ın büyük sıkıntı yaşadığı açıktır. Bu durumu farklı örneklerde görebiliriz; örneğin, Sırbistan'ın Arnavutlarla oynadığı futbol maçlarında büyük sıkıntılar ve gerginlik yaşanmıştır. Aynı zamanda, Sırbistan'ın Karadağ'a karşı paternalist bir yaklaşımı bulunmaktadır.

Karadağ'ın komşularla çok bir sorun bulunmamaktadır ancak Hırvatistan ile tanımsız sınırın varlığı ve Bosna Hersek ile son zamanda sınır konusunda çıkan sorunlar bu konuda kararsızlıklar sebebi olabilmektedir.

İki ülkenin yönetimleri incelendiğinde isefazlabir demokratik gelişme olmadığı gözlenmektedir. Bunun sebebi ise Karadağ'da 26 yıldır hükümetin değişmemesi ve Sırbistan'da hükümet değişikliği yaşansa bile son zamanda toplumsal yaşamın her alanında tek bir başbakanın ve onun partisinin tekelinin bulunmasıdır.

Avrupa Komisyonu, Batı Balkan ülkelerinin AB yolundaki ilerleyişi hakkında Avrupa Parlamentosuna ve Konseye sürekli rapor vermektedir. Son rapor Ekim 2013- Eylül 2014 dönemi için yayınlanmıştır. Bu raporun hazırlanması sırasında, Karadağ Hükümetinin ve AB üye ülkelerinin katılımları ile birçok sivil toplum ve uluslararası örgütlerin raporları da kullanılmıştır.

Karadağ konusunda, Avrupa Konseyi, bu ülkeye aday statusünü vermiştir. Katılım müzakereleri Haziran 2012 yılında başlatılmıştır. Eylül 2014 yılına kadar bölüm 23 ve 24 dahil 12 bölüm açılmıştır. Bilim ve Araştırma Bölümü ve Eğitim ve Kültür Bölümü geçici olarak kapatılmıştır. Karadağ hükümetinin en önemli hedefi AB'de üyeliğidir. Karadağ, 2014-2018 dönemi için AB'ye katılım programınıve 2013-2016 dönemi içinKatılım Öncesi Ekonomik Programını kabul etmiştir. 2014-2018 dönemi için Avrupa Birliği'ne Karadağ'ın katılım konusunda kamuoyunu bilgilendirme stratejisi kabul edilmiştir. Müzakerelerden sorumlu olan yapılar daha da güçlendirilmiş ve Dışişleri Bakanlığı yönetiminin kapasitesi arttırılmıştır. 2013 yılına göre Dışişleri Bakanlığının bütçesi 2014 yılı için genişletilmiş, Karadağ, kamu idaresi reformu için stratejik çerçevesini kurmuştur. Bu reform 2011-2016 dönemi ile ilgilidir. Reformun içeriği sivil hizmet ve kamu sektörü gelirlerini içermektedir. Aynı zamanda, hizmet sunumunu iyileştirmek amacıyla idari reformları da kapsamaktadır. Bu stratejinin uygulanması doğru şekilde ilerlemekte ancak, mevzuat ve kamu yönetiminin kalitesi konusunda daha çok emek harcanmalıdır. Yönetim, entegrasyonu sırasında bütün zorlukları çözmeye hazır olmak için, yönetimin güçlendirilmesi gereklidir. Karadağ'da sivil toplumunun rolüne baktığımızda, sivil toplum temsilcileri, müzakere faslının üzerinde çalışan çalışma gruplarına katılmaktadır. Hükümet, Sivil Toplum Örgütleri Geliştirme Konseyi atamıştır. Ancak, sivil toplumunun temsilcileri tam kanunların yapımında katılımları ile memnun değildir. Onlara göre, Hükümetin çalışmaları bu konuda sivil toplumdaki gelen önerilere daha açık olmalıdır. Hükümet ve sivil toplum arasında sürekli işbirliği hala garanti edilmemiştir.

Yargı sistemi konusunda, istihdam alanlarında anahtar reformlar hala sürmekte hakim ve savcılarının disiplin sorumluluk sisteminde reformlar devam etmektedir.

Yolsuzlukla mücadele konusunda, yasal çerçevenin güçlendirilmesi gerekmektedir. Yolsuzlukla mücadele için bir ajans kurmak, o zamana kadarda yolsuzlukla mücadelede yer alan mevcut kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Kosova ile ilişkiler konusunda ise, Kosova'da Karadağ Büyükelçiliği görevlerini yapmakta ve ilişkiler istikrarlı biçimde devam etmektedir. Karadağ'ın, Sırbistan aksine, Kosova'nın bağımsızlığının tanınması ile ilgili bir sorun bulunmamaktadır.

2013 yılında Karadağ Makroekonomik istikrarda bazı ilerlemeler kaydetmiş ekonomi 2012 yılının getirdiği durgunluktan kurtarılmıştır. İşgücü piyasası koşulları zayıf, yatırımlar ise ilk fazdadır. Merkezi İstatistik Bürosu'nun son verilerine göre, ekonomi çift durgunluktan kurtarılmıştır. Yatırımlar, inşaat sektöründe faaliyet nedeniyle artmıştır. Karadağ'da işsizlik

oranı %19 üzerinde ve hala çok yüksektir. Uzun vadeli ve genç insanların işsizliği en önemli sorunu oluşturmaktadır. Bu kötü koşulların işgücü piyasasında maaşlar üzerinde kötü bir etkisi vardır. Maaşlar azaltılması kişisel tüketimi de düşürmektedir. Ancak son birkaç yıl içinde Karadağ Ekonomi yapısı değişmiştir. Ekonomi çoğunlukla hizmet faaliyetlerine dayandırılmış ve böylece, sanayi üretiminin Karadağ ekonomisi üzerindeki olumsuz etkisi azaltılmıştır.

İki ülkenin tüm bu özellikleri incelendikten sonra tahminen söylenebilir ki Sırbistan'ın boyutu, pozisyonu dikkate alındığında AB'e girişi daha önemli görünmektedir. Diğer taraftan, Karadağ'ın AB'ye girişi daha hızlı olabilir çünkü çok ufak bir ülkedir ve AB için pek çok değişiklik getirmeyecektir. AB, yapı olarak daha fazla büyümek istemiyor gibi görünse de Karadağ'ın girişi çok fazla şey değiştirmeyecektir. Karadağ her düzeyde ve hayatın her alanında reformlar yapsa bile Bulgaristan örneğinde olduğu gibi AB üyeliği nihayetinde bir siyasi karardır ve üyelik kararı fiili sonuçlarına göre verilmemektedir.

Sonuç

Geçmişte tecrübe edildiği gibi, AB üyeliği siyasal bir karardır. Bulgaristan ve Romanya gibi üyelik için hazır olmayan ve hala birçok sıkıntısı bulunan ülkelerin AB'ye kabul edilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. AB geçmiş dönemlerde kapasitesiyle ilgili sıkıntılarla karşılaşmış ve genişleme konusunu çalışma gündeminden uzak tutmaya başlamıştır. Ekonomik kriz ve AB'deki güney ve kuzey arasındaki farklılıklar AB'yi yakın gelecekte olası bir ekonomik çöküntüden kurtarılması gerekecek üyeyi bünyesine almaktan uzak tutmaktadır. Entegrasyon ve çok kültürlü siyasetin belirgin başarısızlık sorunları başka bir AB bünyesinde başka bir olumsuz durumu oluşturmuştur. Örneğin Charlie Hebdo ve Kopenhag saldırıları, Almanya'da Pegida yükselişi, Birleşik Krallık'ta Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi ve İslam Devleti'ne katılan birçok Avrupa doğumlu savaşçıları ile son birkaç ay içinde bu olumsuz durum daha da büyüyen bir çizgi izlemiştir. Bu nedenle AB, farklı geleneğe ait ve farklı kültürel kalıpları bulunan yeni üyeleri kabul etmek istememektedir. İzlanda, Norveç veya İsviçre katılmaya karar verene kadar, diğer bütün ülkelerin bu tür bir önyargı ile karşılaşması kaçınılmazdır. Ancak, Karadağ kendi popülasyonları laik içinde, çoğunlukla beyaz ve Yahudi-Hıristiyan medeniyetinin modellerini bünyesinde bulundurduğu için bu tür bir önyargı ile karşılaşması düşük seviyede görülmektedir. Ancak son birkaç ay içinde ortaya çıkan Ukrayna krizi konusunda Rusya ile ilişkiler sorunu sebebiyle NATO genişlemesi, AB-Rusya ilişkilerinin bozulmasından etkilenmiş ve dolayısıyla AB genişlemesi de bu sorundan nasibini almıştır.

AB'yi etkileyen her olay kesinlikle genişleme süreci üzerinde etkili olmaya devam edecektir. Ancak AB, en azından önümüzdeki birkaç yıl içinde genişlemeyi desteklemek için istekli görünmemekle beraber Batı Balkan ülkeleri için kapıyı kapatmamaktadır. Bu durumun en büyük nedeni bu bölgenin AB üyeleri tarafından çevrili olmasıdır. Bu bölgede oluşan olumsuzlukların AB'ye etki etmesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda bölgedeki ülkelerin AB'ye katılma umudunu kaybetmemesi, bu ülkelerdeki radikal hareketlere yardımcı olacaktır.

Bölgedeki yavaş ilerleyen entegrasyon sürecine rağmen Karadağ yeniden yapılanmaya devam etmektedir. Karadağ'ın sadece 620.000 nüfuslu küçük bir ülke olması Batı Avrupa ülkelerine fazla göçmen işçini götürmeyecek ve ekonomisi, AB ekonomisinin istikrarını

tehlikeye atmayacaktır. Örneğin Karadağ'ın son yıllarda ekonomisinin iyi bir durumda olmayışı ve Uluslararası Para Fonu 2011 Raporuna göre, küresel finansal kriz yüzünden bankacılık sistemini terk etmesi (Gjosevska, 2014: 48) büyük bir ülke için çok büyük olumsuzluklar yaratma ihtimali olmasına karşın çok ufak bir ülke olan Karadağ AB'ye ve komşularına "domino etkisi" yapmamaktadır. Sırbistan açısından bakıldığında, nispeten daha büyük ekonomiye sahip olması, AB'ye katıldığında AB üyelerinin ekonomisi üzerinde önemli bir etkisi olmasını düşündürmektedir (Berkum, 2012: 213). Ayrıca Karadağ, açık güvenlik tehditleri olmadan, Balkan standartlarına göre, istikrarlı bir ülkedir ve komşuları ile olan ilişkileri oldukça sağlamdır. Diğer yandan Sırbistan'ın bu konuda çok sıkıntısı vardır ve özellikle Kosova sorunu oldukça önemlidir. Bu yüzden Karadağ'ın AB'ye katılması daha olası gözükmektedir.

Karadağ'ın entegrasyon sürecinde yaşadığı sorunlara baktığımız zaman bunlarda ilki seçimlerden sonra hükümet değişikliğini tanımamasıdır. Sistem ve egemen sınıf, 20. yüzyıl boyunca birkaç kez değişmiş ama bu sadece savaş sırasında ya da devrimci bir şekilde olmuştur. Aynı siyasi parti, Sosyalist Demokrat Partisi, Ocak 1989 yılından beri ülkeyi yönetmektedir. Ocak 1989 yılında hala çoğunluğu iktidarda bulunan liderler Karadağ Komünist Birliği'nin kurulmasını engellemişlerdir. İki yıl sonra partinin adını değiştirmiş ve o zamandan beri, tek başına veya koalisyon içinde, her seçimi kazanmışlardır. İktidar partisinde belirli görevlerde bulunan siyasetçilerin işlerini iyi yapmasalar bile hiç bir ceza almamaları siyasi sorumluluk gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu durumun en belirgin örneklerinden biri Bilim Bakanının doktora diploması intihal olduğu gösterildikten sonra unvanının geri alınmaması ve istifa etmemesi üstelik de partisinin üyelerinden destek almasıdır. Liberal demokrasiler için karakteristik olan iktidar değişikliği döngülerinin eksikliği kayırmacılığın oluşmasının en önemli nedenidir. Kayırmacılık özellikle küçük bir toplumda daha fazla kendini göstermektedir. AB tarafından belirtilen temel sorunlardan biri müktesebatın 23 ile 24 bölüm kapsamındaki konulardır. Bunlar yargı ve temel haklar ve adalet, özgürlük ve güvenlidir. Karadağ içinde AB yolunda yolsuzlukla karşı mücadele daha ciddi olmalı ve organize suç gündeminin başlarında yer almalıdır.

İdari kapasitelerinin eksikliği Karadağ'ın başka sorunudur. Resmi olarak, birçok değişiklik yapılmıştır. Örneğin, yeni yasa yürürlüğe girmiş, 2007- 2011 yılları arasında çok sayıda yasa kabul edilmiştir. (2007-72, 2008-92, 2009-64, 2010-106, 2011-97 yasa). Görülmektedir ki Karadağ için Avrupa standartlarına, yasal sistemini ayarlamak en önemli hedefdir (Vukićević, 2012: 132). Karadağ'da reformların uygulanması her zaman bir sorun teşkil etse de (Jano, 2010: 49) Karadağ, Sırbistan'dan ayrıldığından bu yana Karadağ'da olumlu yönde birçok değişiklikler yaşandığı bir gerçektir.

Sırbistan perspektifinden incelendiğinde ilk engeller referandumdan birkaç gün önce, AB'nin Sırbistan ile müzakereleri kesmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu kesintinin sebebi ise Sırbistan'ın, eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi ile işbirliği yapmak istememesidir. Savaş suçlarının yakalanması ve mahkeme ile işbirliği Sırbistan için bir süre büyük engel oluşturdu. Bosnalı Sırp liderler Radovan Karadžić (2008 yılında) ve Ratko Mladić (2011 yılında) tutuklandıktan sonra Sırbistan üyelik sürecinde diğer konulara odaklanabilmiştir. CTY ile işbirliği Karadağ için de bir koşuldu ancak Karadağ hükümeti işbirliği için çok daha açık bir siyaset izlediğinden Sırbistan kadar bu konudan etkilenmemiştir. Sırbistan, savaş

suçlularının büyük bir kısmını tutukladıktan sonra, 2012 yılının başlarında tam bir aday statüsünü kazanmıştır. Ancak daha sonra diğer bir engel olan Kosova sorunu patlak vermiştir. 22 Nisan 2013 tarihinde Sırbistan ve Kosova Brüksel Anlaşmasını imzaladıktan sonra Sırbistan AB'ye katılma müzakerelerine başlayabilmiştir.

Sırbistan, Karadağ ile AB yolunda bazı ortak sorunları paylaşmaktadır. Sırbistan, 1990'larda Slobodan Miloseviç iktidarının otoriter döneminden geçmiş ve 2000 yılında reformları yapmaya başlamıştır. Sırbistan'daki suç düzeyinin yüksekliği ve ilk demokratik yollarla seçilen Başbakan Zoran Cinciç 13 Mart 2003 tarihinde öldürülmesi, ülkeyi organize suç ile uğraşmak zorunda bırakmıştır. Aynı zamanda, Karadağ'da ve bölgedeki diğer ülkelerde olduğu gibi yolsuzluk sorunları yaşamış ve bu sorunu çözmek için daha güçlü kapasitelere ihtiyaç duymuştur. 2014 yılı boyunca Sırbistan hakimler ve savcılar için değerlendirme kurallarını kabul etmiş, kalıcı olarak Mahkeme başkanlarını atamış ve Kamu noterlerinin ilk nesli göreve başlatmıştır (Serbia Progress Report, 2014: 2). İki ülkede yaşanan gelişmelerden sonra Avrupa Komisyonu'nun son raporunda, "Önemli çabalar sadece genel yasal çerçeveyi geliştirmek ve tam olarak uygulamak için değil, aynı zamanda uygun finansal ve insan kaynakları ile bu reformları desteklemek de gereklidir." ifadesinin yer alması Karadağ'ı işleyen bir pazar ekonomisinin kurulması konusunda Sırbistan'dan daha büyük sıkıntıya düşüreceği bir gerçektir.

Sırbistan ve Karadağ, şu an AB üyeliği için aday konumundadır. Karşılaştıkları zorluklardan bazıları eski sosyalist ülkeleriyle benzerlik göstermektedir. İki ülke organize suç ve yolsuzlukla karşı karşıya kalmış ve organize suç, yolsuzluk üzerinde daha fazla çaba sarfetmişlerdir. Sorunları çözebilmek için bu ülkelerde yönetimi, mevzuatı, hükümeti ve tüm yargıyı ve savcılığı daha verimli hale getirmek gerekmektedir. Bu, özellikle Karadağ için gerekli bir durumdur. Sırbistan'ın Rusya ile yakın ilişkileri gibi kendi özel engelleri vardır. Sırbistan Kosova'yı kaybetmiş ama bu durumu kabul etmediği için AB yolunda ilerlemesi tehlikeye girmiştir.

Avrupa Komisyonunun yeni başkanı Jean Claude Juncker'ın beş yıl boyunca yeni genişleme olmayacak (<http://www.neurope.eu/article/juncker-commission-no-further-eu-enlargement>, erişim tarihi: 12.03.2015) şeklinde demeç vermesi Batı Balkan ülkelerinin bu on yıl içinde AB'ye giremeyeceği fikrini doğrulamaktadır. Daha sonraki dönemde yani bir sonraki on yılın başında, eğer beklenmedik bir durum gelişmezse, genişleme süreci devam edebilecektir. Öyle ki AB Batı Balkanın üyeliğine destek vermezse, bu ülkelerin bünyesindeki otoriter hükümetler bölgede zemin kazanabilecek ve bölgeyi daha karmaşık hale getirebileceklerdir. AB entegrasyona destek verme politikasını sürdürerek Batı Balkanlar'da herhangi bir uzun vadeli istikrarı sağlayabilecektir. Coğrafi ve tarihsel olarak Balkan ülkeleri Avrupa'ya aittir, AB, kendi sıkıntıları yüzünden bir çöküş yaşamazsa, bu iki ülke de diğer ülkeler (Hırvatistan, Bulgaristan, Romanya) gibi bir gün AB üyesi olacaktır.

KAYNAKÇA

- BERKUM, Siemen van, Bogdanov, Natalija (2012). *Serbia on the Road to EU Accession: Consequences for Agricultural Policy and the Agri-food Chain*, Wallingford, Cambridge, CABI,
- BROWN, Chris, with AINLEY, Kirsten(2005). *Understanding International Relations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, New York,
- BURCHILL, Scott (2005). *Theories of International Relations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, New York,
- BUDIMIR, Branko(2013). *Sırbistan'ın Avrupa Birliği'ne katılma Kılavuzu*, ISAC fond, Belgrat,
- DRAGNIĆ, Ranko(2009). *Ürün Güvenliği ve Avrupa Birliği*, Akademska misao, Beograd,
- ĐURIĆ, Bojan(2007). *Odnos birača i apstinenata prema Haškom tribunalu i pomirenju*, u: Birači i apstinenti u Srbiji, Friedrich Ebert Stiftung, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Enstitü açık topluluğu için, Belgrat,
- GJOSEVSKA, Bisera, Karanovic, Goran (2014). A Comparison of Policy Responses to the Global Economic Crisis in the Balkans: Acceding Versus EU Candidate Countries, in: Karasavvoglou Anastasios, Polychronidou, Persefoni(editors), *Economic Crisis in Europe and the Balkans: Problems and Prospects*, Heidelberg, Springer.
- JANO, Dorian, (2010). *The Europeanization of Western Balkans: A Fuzzy Set Qualitative Comparative Analysis of the New Potential EU Member States*, Saarbrücken, VDM Verlag Dr. Müller.
- Avrupa Entegrasyonu Ulusal Konseyi'nin kurulmasına ilişkin kararı*, Madde 1, Karadağ Resmi Gazete'de, 22/08.
- KOPRIVICA, Nenad(2012). Influence of International Actors on the Work of the Parliament of Montenegro, in: *Comparative Analyses of Democratic Performances of Parliaments of Serbia, Bosnia and Herzegovina and Montenegro*, University of Belgrade – Faculty of Political Sciences (Centre for Democracy), Sarajevo Open Centre, Faculty of Political Science – University of Montenegro, Belgrade, Sarajevo, Podgorica.
- KUMAR, Andrej(2007). Kandžija, Vinko, EU enlargement impacts–Theory and evidence, in: *Economic Integration, Competition and Cooperation*, Faculty of Economics, Rijeka.
- MİLES, Lee(1995). *European integration and enlarging of the European Union: a theoretical perspective*, presented at the Fourth Biennial International Conference of the European Community Studies Association, Charleston.
- Open Parliament*, bulletin of the Parliament of Montenegro, year II, No. 18.
- PAGDEN, Anthony (2002). *The idea of Europe, From Antiquity to the European Union*, Woodrow Wilson Center Press and Cambridge University Press.

SCHIMMELFENNIG, Frank(2002). Sedelmeier, Ulrich, Theorizing EU enlargement: research focus, hypotheses, and the state of research, in: *Journal of European Public Policy*, Routledge, London and New York.

SCHIMMELFENNIG and ULRICH Sedelmeier(2015). *The Politics of the European Union Enlargement: Theoretical Approaches*, edited by Frank, Routledge, London and New York.

SFRY Anayasası, Ssosyalist cumhuriyetler ve İllerin anayasaları(1974). Prosveta, Belgrad.

Serbia Progress Report(2014). European Commission, Brussels, October.

WENDT, Alexander(2003). *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, Melbourne.

WIENER, Antje, Diez, Thomas (2009) *European Integration Theory*, Oxford University Press, Oxford, New York.

VUJOVIĆ, Zlatko(2013). Vukićević, Boris, Ružić, Nataša, Koprivica, Nenad, Muk, Stevo, *Study: Strengthening of the Role and Function of the Parliament of Montenegro in the Decision-Making Process-Recommendations for improvement*, University of Montenegro, Faculty of Political Science.

VUKIĆEVIĆ, Boris(2012). Legislative Function of the Parliament of Montenegro, in: *Comparative Analyses of Democratic Performances of Parliaments of Serbia, Bosnia and Herzegovina and Montenegro*, University of Belgrade-Faculty of Political Sciences (Centre for Democracy), Sarajevo Open Centre, Faculty of Political Science-University of Montenegro, Belgrade, Sarajevo, Podgorica.

2008-2012 dönemi için Karadağ Entegrasyon için Ulusal Programı, Karadağ Hükümeti, Podgorica, 2008.

<http://www.slobodnaevropa.org/content/srbija-otvorila-predpristupne-prgovore-saeu/25236727.html>, erişim tarihi: 02.03.2015.

<http://www.neurope.eu/article/juncker-commission-no-further-eu-enlargement>, erişim tarihi: 12.03.2015.

<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/mrkic-srbija-nece-clanstvo-u-nato-u>, erişim tarihi: 05.03.2015.

<http://evropskikutak.me/sr/evropska-unija/fondovi-evropske-unije>, erişim tarihi: 08.03.2015.

<http://www.delmne.ec.europa.eu/code/navigate.php?Id=59>, erişim tarihi: 12.03.2015.